

Poeten som hittade orden igen

Berättelse

Tomas Tranströmer föddes i Stockholm 1931. Hans föräldrar skilde sig tidigt, och han växte upp ensam med sin mamma, som var lärare. Redan i gymnasiet började han skriva dikter, men han valde ändå att utbilda sig till psykolog. På det sättet fick han två liv som löpte sida vid sida: ett som poet och ett som yrkesmänniska.

År 1954 kom hans första bok, "17 dikter". Den blev en av de mest omtalade debuterna under hela årtiondet, vilket var ovanligt för en så ung författare. Samtidigt arbetade han som psykolog. Under några år hjälpte han unga som hade hamnat snett i livet, bland annat på en ungdomsvårdsskola. Från 1965 bodde han i Västerås, där han arbetade vid Arbetsmarknadsinstitutet och hjälpte människor med funktionsnedsättning och människor som suttit i fängelse att hitta tillbaka till arbetslivet.

Tranströmer skrev inte snabbt. Han skrev få dikter, men varje dikt var slipad och tät, som om varje ord var noga utvalt. Hans bilder handlade ofta om den svenska naturen, om vintern, om havet och om de korta ögonblick då vardagen plötsligt känns gåtfull. Trots att han skrev på svenska blev hans dikter lästa över hela världen, och med tiden översattes de till mer än sextio språk.

År 1990 hände något som kunde ha tystat honom för alltid. Han fick en stroke som gjorde honom delvis förlamad och nästan helt utan tal. För en man vars hela liv handlade om ord var detta ett hårt slag. Men Tranströmer gav inte upp. Han fortsatte att skriva, om än långsamt, och han lärde sig att spela piano med enbart vänster hand. Pianot blev ett sätt för honom att fortsätta leva. Hans senare diktsamlingar, som kom efter stroke, räknas till hans starkaste.

År 2011 fick Tomas Tranströmer Nobelpriset i litteratur. Motiveringen var att han genom sina förtätade, genomlysta bilder ger oss ny tillgång till verkligheten. Han dog i Stockholm 2015. Idag läses hans dikter fortfarande, och många minns honom som mannen som förlorade rösten men aldrig orden.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
skiljas	när ett gift par slutar leva tillsammans
dikt	en kort text med ord och bilder, ofta i versrader
debut	första gången någon gör något offentligt, t.ex. ger ut en bok
omtalad	något som många pratar om
psykolog	person som hjälper människor med tankar och känslor
funktionsnedsättning	när kroppen eller hjärnan fungerar på ett annat sätt än vanligt
slipad	noga bearbetad och putsad tills den blir perfekt

ORD	FÖRKLARING
tät	full av mening, utan onödiga ord
gåtfull	svår att förstå, full av hemlighet
stroke	en plötslig skada i hjärnan, ofta orsakad av blodpropp
förlamad	när man inte kan röra en del av kroppen
motivering	förklaring till varför någon får ett pris

Läsförståelsefrågor

- Varför kan man säga att Tranströmer hade “två liv som löpte sida vid sida”?
 - Han bodde i två olika städer samtidigt
 - Han var både poet och psykolog
 - Han skrev på två olika språk
- Vad var ovanligt med debutboken “17 dikter”?
 - Den blev mycket uppmärksammad trots att han var ung
 - Den var skriven på sextio språk
 - Den kom ut efter hans stroke
- Vilka människor hjälpte Tranströmer i sitt arbete i Västerås?
 - Skolbarn som ville bli poeter
 - Människor med funktionsnedsättning och tidigare fångar
 - Andra författare som ville debutera
- Vad var typiskt för Tranströmers sätt att skriva?
 - Han skrev mycket och snabbt
 - Han skrev få men noga bearbetade dikter
 - Han skrev bara om stora städer
- Vad gjorde Tranströmer efter sin stroke för att kunna fortsätta leva?
 - Han slutade helt med ord och musik
 - Han lärde sig spela piano med vänster hand
 - Han flyttade utomlands
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Tranströmer växte upp tillsammans med både sin mamma och sin pappa.
 - Tranströmers dikter handlade ofta om naturen och vardagen.
 - Tranströmer fick Nobelpriset samma år som han fick sin stroke.
 - Tranströmer hade en dotter som blev sångerska.
- Vad menas med att Tranströmer var “mannen som förlorade rösten men aldrig orden”? Förklara med egna ord.
- Varför tror du att pianot blev så viktigt för Tranströmer efter stroke?
- Texten säger att hans senare diktsamlingar “räknas till hans starkaste”. Vad antyder det om hur sjukdomen påverkade hans skrivande?
- Vad betyder Nobelprismotiveringen “ny tillgång till verkligheten” enligt din tolkning?

Diskussionsfrågor

- Tranströmer hade ett “vanligt” yrke vid sidan av sitt skrivande. Vad finns det för fördelar med att inte leva enbart på sin konst?
- Han skrev få men mycket genomarbetade dikter. Är det bättre att göra lite men noga, eller mycket men snabbt? Motivera.
- Finns det någon person i ditt liv eller i ditt hemland som inte gav upp trots en stor motgång? Berätta.
- **Skriv (5–7 meningar):** Beskriv ett ögonblick i din vardag då något vanligt plötsligt kändes vackert eller speciellt. Försök måla en bild med dina ord.